

ŞİMŞEK VE KELİME

Durali YILMAZ

Yakup Peygamber: İnanın ben kesin olarak Yusuf'un kokusunu alıyorum, eğer bana bunamış demezseniz,” dedi. Oradakiler: “Vallahi sen hâlâ o eski yanlışı içindesin!” dediler. (*Kur'an*: 12/94-95)

Yakup Peygamber, bir şimşek aydınlığında Yusuf'u açık seçik görmüştü ama bunu yanındakilere nasıl anlatabilirdi? Üstelik oradakiler, onun kör olduğunu da biliyorlardı. Belki onları daha çok şaşırtmamak için, Yusuf'u gördüğünü söyleyememiş, sadece kokusunu hissettiğini açıklamış: “Bana bunamış demezseniz,” diye de eklemiştir. Oradakiler, buna bile inanmamışlardı. Belki de aralarında şöyle mırıldanmışlardır: “Burnunun dibindeki kuyuda Yusuf'u göremedi de, günlerce uzaklıktaki Mısır'dan onun kokusunu aldığını söylüyor.” O, Yusuf'un, Mısır'ın hazinelerinin başında bulunduğunu söylese, oradakiler, onun yalnızca bunadığını değil, çıldırdığını düşünürlerdi. Oysa öyle bir şimşek parlamıştı ki, gözleri kör olmasına rağmen Yakup Peygamber, oğlu Yusuf'u açık ve seçik görmüştü; gözlerinden perde kalkmış, zaman ve mekân aradan çekilmişti.

Gözlerden perdeyi kaldıran, zaman ve mekânın ötesini aydınlatan bir şimşekti bu: Yakup Peygamber'in şimşeği... Böyle bir şimşek, bende de çaksaydı; kelimelerin ötesini görür ve kendimden geçer miydim? Yoksa şimşek sonrası düşen bir yıldırım, beynime inerdi de küllerim göğe savrulur, binlerce ben olarak yeryüzüne yağar, hangi ben olduğumu hiç kavrayamaz mıydım? Ne var ki ben, şimşek aydınlığında bir kelimeye tutunmaktan öteye geçemiyorum ve bütün benliğimle o kelimeye sarılıyorum, onda yok oluyorum. Sonra kelime, cümleye dönüşüyor ve cümleler çoğaldıkça çoğalıyor; on-

larla kendimi, kendime anlatmaya çalışıyorum. İnsanlar, benim çoğalttığım kelimelerde bir şeyler bularak, kendilerini ve hayatı algılamaya çalışıyorlar.

Çoğalttıkları kelimeleri ve nedenlerini anlatma çabasında olanları görüyorum, aslında görmüyorum da hissediyorum. Henüz görme aşamasına ulaşamadım. Kendimle onları karşılaştırırsam bir çıkış yolu bulabilirim sanıyorum.

Önüme ilk çıkan, dahası göremeyip de kokusunu aldığım, kelimelele tutunarak varolmaya çalışan Paul Valéry... Şöyle diyor Valéry: “Şiirin ilk mısrası Tanrı vergisi yani ilhamdır; sonrası çoğaltmadır.” İlk kelimesi demekten çekinmiş sanki. Pekiyi ama bu mısra, şiirin neresindedir? Bunu kendisi biliyor ama söylemiyor. Okurlar da kendilerine göre bir mısra seçiyor. Eskiler, bir beyit seçerlermiş ve ona: Taç beyit, beytülgazel gibi adlar verirlermiş. İlk kelimesi dese okur, iyice şaşırarak ve bir türlü o kelimeyi bulamayacak. Bana kalırsa şair, bir ömür, hayatının bir noktasında çakan şimşek aydınlığında bir kelime yakalar, tuttuğu kelimeyle oynayarak onu bir mısraya dönüştürür ve bir ömür onu evirir çevirir, çoğaltır, eksiltir. Okurlar da, bu şiirler arasında kendilerine bir teselli, bir sevinç, bir hüzün arar dururlar.

Yahya Kemal’in yakaladığı mısra: “Bir tel kopar âhenk ebediyen kesilir.” Bunu kelimeye indirirsem: “Ahenk...” olmalı. Evet, şair yakaladığı kelimeye böyle bir ad vermiş ve bir ömür mısra mısra, şiir şiir onu çoğaltıp durmuş. Onun öğrencisi olan Necip Fazıl da, Yahya Kemal’in tuttuğu mısra için: “Hâlâ dilimdedir tuzu engin denizlerin.” diyor. Ardından da ekliyor: “Bu mısrayı da Homeros’tan çalmıştır. Böylece Yahya Kemal’in Homeros’un mısrasına tuttuğunu söylüyor ve Homeros’un bütün eserini de tek bir mısraya indiriyor. Ben de bunu bir kelimeye indirebilirim: “Engin...” Homeros’un tuttuğu bu kelime, Yahya Kemal’in dikkatini çekiyor ve onu şimşek beklemekten kurtarıyor. Bu durumda Necip Fazıl’a göre Yahya Kemal, bir şimşek aydınlığı göremediği için tutunacak bir mısra bulamamış, bir başkasının mısrasına tutunmaya çalışmıştır. Bu durumda Yahya Kemal, Necip Fazıl’ın gözünde şair sayılmıyor.

Şair için bir mısra gerekiyorsa elbette hikâyeci için de bir cümle gerekmektedir. Şair mısrasını, hikâyeci cümlesini bekler. Beyninde çakacak bir şimşek aydınlığı ve yakalanan bir cümle olmadan bir hikâye ve ardından birçok hikâye yazılamaz. Sait Faik’in cümlesi: “Bir hişt sesi olmazsa fena...” Bunu kelimeye indirirsem: Hişt... Neylersin ki bu kelimeyi yakalamak için

şimşek değil, bir ses yeterli. Pekiyi ama şimşek olmadan dışardaki dünyada bulunarak, tutunulan bir kelimeyle hikâye yazılabilir mi? Böyle bir kelimeyi bulmak sıradan bir şey değil midir? Acaba bu nedenle mi Necip Fazıl, Sait Faik’i hikâyeci saymıyor ve yazdıklarını kırık dökük şiirimsi metinler olarak değerlendiriyor? Yine Sait Faik’in niçin yazdığını açıklayan bir cümlesi: “Yazmasam deli olacaktım.” Bu da bir şimşek aydınlığında değil, dış dünyadaki görüntüde yakalanmıştır.

Sanatçı, kendini yazar; okur da kendini okur. Bunun için Sartre: “Her okur, gizli bir yazardır,” diyor. Bence şimşeği gördüğü anda okurun da yazarlık serüveni başlar. Zaten okur olmadan yazar da olunmaz.

Ben şimdi “bir hişt sesi”nden kurtulmak için çırpınıyorum. Bu hişt sesi, her şeyi perdeliyor, perdenin önünde sıralanan eşyalar, kelimeleri somutlaştırıp gizemini gizliyor. Bu hişt sesinden ve kelimeleri perdeleyen görüntülerden öteye geçmeliyim. Bu sis perdesinden kurtulduğum anda: “Ahenk ebediyen kesilir”e ulaşacağım ve ahengin kesildiği noktada durup bir şimşek bekleyeceğim. Şimşek çaktığı anda göreğim ilk kelimeye tutunacağım ve bu benim kelimem olacak. Hemen onu çoğaltmaya başlayacağım: İşte bu, benim eserimdir ve tutunduğum kelimeden çoğaltılmıştır, diyeceğim. Kelimenin ötesini görmeye asla cesaretim yok ve belki de hiç olmayacak. Kelimeyi ve sesi yok eden bir yıldırımla karşılaşmaktan korkuyorum, o yıldırımın bana değmesinden korkuyorum. O noktada paramparça binlerce ben olup bir daha toparlanamamak var. Biliyorum ki o nokta, yazmanın ötesidir ve ben, yazmak, varolmak için yazmak istiyorum.

İçimde giderek artan bir hüznün, bir özlem, bir sevinç, bir heyecan; bir şimşek çakıyor ve bir nokta aydınlanıyor. Bu nokta, bir kayboluyor, bir ortaya çıkıyor. Öyle bir an da geliyor ki nokta, bir ışık demeti hâlinde üzerime dökülüyor; ondan kaçmak istiyorum ama başaramıyorum ve kalakalıyorum. O zaman sadece ışık görüyorum, çevremi seçemiyorum. Ardından zifiri karanlık; bir süre sonra küçücük bir ışık zerresi görür gibi oluyorum ve ona bakarak varolmaya çalışıyorum. Bir duygu seline kapılıyorum. Işığa tutunarak duygu selinde kelimeler arıyorum ve birden bir anlam yumağına dönüşüyorum. Bir tek kelime, bir tek kelime düşse zihnime; ona tutunarak kelimeler üreteceğim, sonra mısralar, cümleler, belki bir şiir, bir hikâye... Bunu başarabilirsem, aynı noktada, aynı ışığa bağlanacağım ve yeni şimşeklerden, yeni ışıklardan, yeni karanlıklardan kurtulacağım. Böylece varolduğumun,

yaşadığının ve düşündüğümün farkına vararak, rahat bir nefes alacağım. Bunu başaramazsam, yeni şimşekler, yeni ışıklar, yeni karanlıklar kaçınılmaz olacak ve belki de bir uçurumun kıyısında, hayatla ölüm arasındaki noktada, bir sarkaç gibi sallanacağım.

Beni ancak bir kelime kurtarabilir. Kelime, uçurumu doldurur; o an, görünüm somutlaşır ve gizemini yitirir. Belki de Âdem'e, görünenlerin ismi bunun için öğretilmişti. Bu nokta, soyuttan somuta geçiş; bütün evreni kucaklayan ruhtan, ete kemiğe bürünmüş insana geçiş olmalı... Dahası ölümsüzlükten ölüme yürüyüş... İnsanı, insan yapan ve onu, sürekli bekleyen ölüm olmalı; bu durum onu, sürekli diri tutuyor ve yenilenmesini, sıradanlaşmamasını sağlıyor. Biliyorum, bir kelime yakalayıp ona tutunabilsem bütün bu çıkmazlardan kurtulup insan olma noktasına ulaşacağım; sırlar âleminden bilinenler âlemine...

Tutunduğum kelimeyi, yazıya dönüştürebildiğim noktada ise zaman ve mekân çemberinden çıkma çabası başlayacak. Kelime, kelimeleri doğuracak, geçmişten geleceğe bir insanlık destanı kâğıtlara dökülecek ve bu destan, insandan insana aktarılıp gidecek. Böylece ölümün ötesine geçtiğimi sanacak, ölümsüzlük ardında sürüklenerek, düşe kalka yine ölüme yürüyeceğim. Tek tesellim, kâğıtlara düşen kelimelerde yaşadığıma inanmak olacak.